

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

П'ЯТА СЕКЦІЯ

**СПРАВА «КРАЄВА ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF KRAYEVA v. UKRAINE)**

(Заява № 72858/13)

РІШЕННЯ

Ст. 1 Першого протоколу до Конвенції • Контроль за користуванням майном • Накладення непропорційного штрафу на спеціаліста з декларування імпортованих вантажів за неправильне оформлення митної декларації • Обов'язковий штраф в обсязі вартості імпортованих товарів не дозволяв національним судам вжити заходів для забезпечення балансу між відповідними інтересами та оцінкою індивідуальних обставин

Ст. 41 • Справедлива сатисфакція • Найбільш належна форма відшкодування – перегляд справи на національному рівні

СТРАСБУРГ

13 січня 2022 року

ОСТАТОЧНЕ

13.04.2022

Це рішення набуло статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції. Його текст може підлягати редакційним виправленням.

У справі «Краєва проти України»

Європейський суд з прав людини (П'ята секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

Сіофра О'Лірі (*Síofra O'Leary*), Голова,
Мартіньш Мітс (*Mārtiņš Mīts*),
Ганна Юдківська (*Ganna Yudkivska*),
Стефані Моро-Вікстром (*Stéphanie Mourou-Vikström*),
Йован Ілієвський (*Jovan Ilievski*),
Ладо Чантурія (*Lado Chanturia*),
Івана Джеліч (*Ivana Jelić*), судді,

та Віктор Соловейчик (*Victor Soloveytschik*), Секретар секції,
з огляду на:

заяву (№ 72858/13), яку 05 листопада 2013 року подала до Суду проти України на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) громадянка України, пані Агнеса Едуардівна Краєва (далі – заявниця);

рішення повідомити Уряд України (далі – Уряд) про скаргу на стверджуване втручання у її майнові права;

зауваження сторін;

після обговорення за зачиненими дверима 30 листопада 2021 року постановляє таке рішення, що було ухвалено у той день:

ВСТУП

1. Справа стосується стверджуваного порушення заявницею митних правил під час митного декларування імпортованих товарів та накладеного на неї у зв'язку з цим стягнення, а саме: штрафу в розмірі вартості імпортованого товару. Це порушує питання за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції.

ФАКТИ

2. Заявниця народилася у 1986 році та проживає в м. Запоріжжя. Їй була надана правова допомога та у Суді її представляв пан С. Пермінов, юрист, який практикує у м. Запоріжжя.

3. Уряд представляв його Уповноважений, пан І. Ліщина.

4. Факти справи, надані сторонами, можуть бути узагальнені таким чином.

5. На момент подій заявниця працювала спеціалістом з декларування імпортованих вантажів підприємства «Д.». 23 квітня 2013 року заявниця від імені свого роботодавця подала до митного органу митну декларацію, рахунок-фактуру та інші товаросупроводжувальні документи щодо певних товарів, придбаних у швейцарської компанії (далі – продавець). У митній декларації заявниця вказала 46 298 доларів США (далі –

доларів) як вартість товару. Таку ж суму продавець вказав у рахунку-фактурі. Однак у договорі купівлі-продажу товарів їхня вартість становила 48 661,56 євро.

6. Згідно з твердженнями заявниці наступного дня вона виявила зазначену невідповідність у документах. Того ж дня вона отримала лист від продавця, в якому він визнав, що надіслав їй неправильний рахунок-фактуру і вибачився за помилку. Вона повідомила митний орган про помилку та попросила дати можливість її виправити. Проте митний орган відмовив їй у прийнятті письмового пояснення, а натомість склав протокол про адміністративне правопорушення. У письмовому поясненні митному органу заявниця, *inter alia*, стверджувала, що подала митному органу неправильні відомості у зв'язку з необачністю, не помітивши помилку, допущену продавцем у рахунку-фактурі.

7. Згідно з твердженнями Уряду, який посилався на факти, встановлені митними органами, саме митний орган виявив зазначену невідповідність після того, як заявниця надала на його вимогу додаткові документи щодо митного декларування, які включали правильний рахунок-фактуру. Лише після того, як митний орган звернувся до заявниці щодо цього питання, вона підтвердила у своїх письмових поясненнях, що допустила помилку в декларації та надала митному органу пояснення від продавця.

8. 24 квітня 2013 року митний орган склав протокол у якому вказав, що заявниця несла відповідальність згідно з частиною першою статті 483 Митного кодексу України за подання митному органу неправдивих відомостей, що призвело до недоплати ввізного мита в розмірі 22 477,44 українських гривень (далі – гривень, що становило приблизно 2 000 євро на момент подій). Заявниця оскаржила цей протокол до суду, стверджуючи, *inter alia*, що не мала умислу обходити митні правила, а її дії були наслідком неправильних відомостей у наданому їй продавцем рахунку-фактурі, які вона спочатку не помітила.

9. 15 липня 2013 року Ленінський районний суд міста Запоріжжя закрив провадження у справі про адміністративне правопорушення щодо заявниці у зв'язку з відсутністю у її діях складу адміністративного правопорушення. Посилаючись, зокрема, на письмові пояснення продавця, суд встановив, що помилка в рахунку-фактурі була допущена продавцем і на час початку заявницею процедури митного оформлення та подання декларації і відповідного рахунку-фактури до митного органу вона не знала про помилку. Також були відсутні докази підrobки заявницею яких-небудь документів. Митний орган подав апеляційну скаргу, стверджуючи, що заявниця свідомо подала митному органу неправильні відомості та рахунок-фактуру.

10. Під час апеляційного провадження заявниця визнала, що допустила помилку, і просила суд не накладати на неї занадто суворе

стягнення. Захисник заявниці повторив аргументи, наведені нею у суді першої інстанції.

11. Остаточною постановою від 23 серпня 2013 року Апеляційний суд Запорізької області (далі – апеляційний суд) скасував постанову суду першої інстанції та задовольнив апеляційну скаргу митного органу. При цьому суд головним чином посилався на протокол про адміністративне правопорушення щодо заявниці, її відповідальність як декларанта, визнання нею подання митному органу неправильних відомостей, а також на той факт, що внаслідок її дій держава зазнала матеріальних збитків.

Апеляційний суд також у загальних формулюваннях зазначив, що під час накладення стягнення він врахував характер правопорушення, ступінь вини заявниці, дані про її особу та майновий стан, а також інші обставини, які обтяжували чи пом'якшували відповідальність. Він зобов'язав заявницю сплатити штраф у розмірі вартості імпортованого товару (48 661,56 євро) та конфіскувати товар у порядку, передбаченому відповідною статтею Митного кодексу України.

12. Із зауважень сторін вбачається, що зазначена постанова від 23 серпня 2013 року ще не виконана, а виконавче провадження неодноразово відкривалося та закінчувалося. Згідно з останньою наданою Урядом інформацією 24 грудня 2020 року відповідний виконавчий лист було знову повернуто державним виконавцем митному органу у зв'язку з відсутністю коштів у заявниці.

ВІДПОВІДНА НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА

13. Митним кодексом України від 13 березня 2012 року у редакції, чинній на момент подій, було передбачено таке.

Згідно з частиною п'ятою статті 266 особа, уповноважена на декларування товарів від імені декларанта, мала такі самі обов'язки, права та несла таку саму відповідальність, що й декларант.

Згідно з частиною першою статті 483 переміщення товарів або дії, спрямовані на переміщення товарів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю шляхом, *inter alia*, подання митному органу підроблених документів чи документів, що містять неправдиві відомості, які мали значення для визначення митної вартості товарів, каралося накладенням штрафу у розмірі вартості товарів, які були предметом порушення митних правил, з конфіскацією цих товарів, а також товарів і транспортних засобів зі спеціально виготовленими сховищами, що використовувалися для переміщення таких товарів через митний кордон України.

14. Згідно зі статтями 361 і 362 Кодексу адміністративного судочинства України сторона у справі може вимагати перегляду у своїй справі, якщо міжнародною судовою установою, юрисдикція якої

визнана Україною, встановлено порушення Україною її міжнародних зобов'язань під час вирішення цієї справи судом.

15. Стаття 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» 2006 року передбачає, що суди під час розгляду справ повинні застосовувати Конвенцію, протоколи до неї та практику Суду як джерело права.

16. Стаття 19 Закону України «Про міжнародні договори України» 2004 року передбачає, що міжнародні договори вважаються частиною національного законодавства та у випадку суперечностей між ними мають вищу юридичну силу, ніж положення національного законодавства.

ПРАВО

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 1 ПЕРШОГО ПРОТОКОЛУ ДО КОНВЕНЦІЇ

17. Заявниця скаржилася по суті за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції, що штраф, накладений на неї під час провадження про адміністративне правопорушення, був незаконним і непропорційним. Стаття 1 Першого протоколу до Конвенції передбачає:

«Кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права.

Проте попередні положення жодним чином не обмежують право держави вводити в дію такі закони, які вона вважає за необхідне, щоб здійснювати контроль за користуванням майном відповідно до загальних інтересів або для забезпечення сплати податків чи інших зборів або штрафів.»

A. Прийнятність

18. Уряд не подав зауважень щодо прийнятності цієї скарги. Висунуте Урядом заперечення стосувалося конфіскації товарів, накладеної згідно з постановою суду додатково до штрафу, стягнення, на яке заявниця не скаржилася, оскільки не була власником цих товарів.

19. Суд вже встановлював, хоча і в іншому контексті, що стаття 1 Першого протоколу до Конвенції застосовувалася до ситуації, коли на заявника накладався штраф (див. рішення у справі «Філіпс проти Сполученого Королівства» (*Phillips v. the United Kingdom*), заява № 41087/98, пункт 50, ЄСПЛ 2001-VII; ухвалу щодо прийнятності у справі «Компанія «Валіко С.р.л.» проти Італії» (*Valico S.r.l. v. Italy*), заява № 70074/01, від 21 березня 2006 року та рішення у справі «Компанія «ДЕЛЬТА ПЕКАРНЯ а.с.» проти Чеської Республіки» (*DELTA PEKÁRNY a.s. v. the Czech Republic*), заява № 97/11, пункт 125,

від 02 жовтня 2014 року). Суд не вбачає підстав для іншого висновку у цій справі.

20. А тому Суд зазначає, що ця скарга не є ні явно необґрунтованою, ні неприйнятною з будь-яких інших підстав, перелічених у статті 35 Конвенції. Отже, вона має бути визнана прийнятною.

В. Суть

1. Доводи сторін

21. Заявниця стверджувала, що в апеляційного суду не було підстав визнавати умисне надання нею митним органам неправильних відомостей з огляду на те, що її дії впливали з помилки, допущеної продавцем у рахунку-фактурі, і це підтверджувалося доказами, у тому числі листом продавця від 24 квітня 2013 року. Однак суд проігнорував її аргументи у зв'язку з цим і наклав на неї стягнення у вигляді надмірного штрафу. Розмір накладеного штрафу спричинив фінансові труднощі, оскільки її місячна заробітна плата становила 3 300 грн (приблизно 96 євро¹). Вона була зобов'язана щомісяця віддавати частину своєї заробітної плати для погашення заборгованості, а її майно перебувало під постійною загрозою конфіскації державними виконавцями.

22. Уряд визнав, що накладене на заявницю стягнення було втручанням у її майнові права. Однак це втручання було законним і пропорційним. Зокрема, він стверджував, що оскаржуване стягнення передбачалося частиною першою статті 483 Митного кодексу України та було обов'язковим; під час накладення стягнення національний суд взяв до уваги вину заявниці у зв'язку з її діями, дані про особу та інші відповідні фактори. Уряд також припустив, що заявниця могла спробувати отримати відшкодування за завдану шкоду від продавця товарів, який допустив помилку в рахунку-фактурі.

2. Оцінка Суду

23. У цій справі на заявницю було накладено штраф у розмірі 48 661,56 євро як стягнення за адміністративне правопорушення, у вчиненні якого вона була визнана винною і щодо якого набрала законної сили відповідна постанова суду. У зв'язку з цим Суд повторює, що накладення штрафу в принципі становитиме втручання в право, гарантоване першим абзацом статті 1 Першого протоколу до Конвенції, оскільки воно позбавляє відповідну особу майна, а саме: суми, яка має бути сплачена (див. згадану ухвалу щодо прийнятності у справі «Компанія «Валіко С.р.л.» проти Італії» (*Valico S.r.l. v. Italy*)). Хоча з

¹ Розмір її заробітної плати в українських гривнях було конвертовано в євро за курсом на дату подання зауважень заявницею.

матеріалів справи вбачається, що заявниця досі не сплатила штраф, вона зобов'язана його сплатити, тому не можна заперечити, що вона понесла фактичні витрати та зазнає збитків у майбутньому. А тому було втручання у майнові права заявниці (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі «Місюконіс та інші проти Литви» (*Misiukonis and Others v. Lithuania*), заява № 49426/09, пункт 54, від 15 листопада 2016 року).

24. Насамперед Суд зазначає, що оскаржуване втручання підпадає під сферу дії другого абзацу статті 1 Першого протоколу до Конвенції, який прямо дозволяє державам здійснювати контроль за користуванням майном для забезпечення сплати податків або інших внесків чи штрафів, однак це положення має тлумачитися у контексті загального правила, наведеного в першому реченні першого абзацу (див. згадане рішення у справі «Філіпс проти Сполученого Королівства», пункт 51 і щодо оподаткування рішення у справі «Компанія «Буффало С.р.л.», що ліквідується, проти Італії» (*Buffalo S.r.l. in liquidation v. Italy*), заява № 38746/97, пункт 32, від 03 липня 2003 року). Це не означає, що наглядова роль Суду щодо цього питання повністю виключена, оскільки він повинен перевірити, чи було правильно застосовано статтю 1 Першого протоколу до Конвенції (див. ухвалу щодо прийнятності у справі «Компанія «Оріон-Бржецлав с.р.о.» проти Чехії» (*Orion-Břeclav, s.r.o., v. the Czech Republic*), заява № 43783/98, від 13 січня 2004 року). Щоб бути сумісним зі статтею 1 Першого протоколу до Конвенції, захід має відповідати трьом умовам: він повинен бути законним, переслідувати законну мету та забезпечувати справедливий баланс між загальними суспільними інтересами та основоположними правами особи (див. рішення у справі «Беєлер проти Італії» [ВП] (*Beyeler v. Italy*) [GC], заява № 33202/96, пункти 108 – 114, ЄСПЛ 2000-I).

25. Стосовно законності втручання Суд зазначає, що постанова апеляційного суду про сплату штрафу заявницею була ухвалена на підставі частини першої статті 483 Митного кодексу України, яка передбачала обов'язкове накладення штрафу та конфіскацію товарів у випадку встановлення, що декларант намагався приховати товари від митного контролю, у тому числі шляхом подання митним органам неправильних відомостей для розрахунку митної вартості імпортованих товарів (див. пункт 13).

26. На підставі фактів та з огляду на доводи сторін можна поставити під сумнів встановлення національними судами достатньої мірою того, що дії заявниці становили правопорушення, передбачене частиною першою статті 483 Митного кодексу України. Зокрема, у формулюванні законодавчої норми йдеться про «незаконну мету приховування товарів від митного контролю», що, на думку Суду, передбачає умисне подання декларантом неправдивих відомостей і документів митному органу. Водночас протягом усього провадження заявниця послідовно стверджувала, що помилково подала митним органам неправильні

відомості, не помітивши, що надісланий їй продавцем рахунок-фактура був неправильним. Її аргументи підтверджувалися, *inter alia*, листом продавця товарів, в якому він визнав, що надіслав заявниці неправильний рахунок-фактуру та вибачився (див. пункт 6). Однак, хоча районний суд розглянув питання про наявність складу правопорушення, з формулювання постанови апеляційного суду не вбачається, що відповідним аргументам заявниці було надано належну увагу, і це викликає сумніви щодо законності зазначеного втручання.

27. Тим не менш, беручи до уваги свої обмежені повноваження щодо оцінки фактів і перевірки дотримання національного законодавства (див. згадане рішення у справі «Беєлер проти Італії» [ВП] (*Beyeler v. Italy*) [GC], пункт 108 та рішення у справі «Компанія «С.Ц. Сервіс Бенз Ком С.Р.Л.» проти Румунії» (*S.C. Service Benz Com S.R.L. v. Romania*), заява № 58045/11, пункт 31, від 04 липня 2017 року), Суд залишає це питання відкритим і переходить до оцінки законної мети та пропорційності відповідного втручання, що є ключовим питанням у цій справі (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі «Компанія «Активна ДОО» проти Сербії» (*Aktiva DOO v. Serbia*), заява № 23079/11, пункт 81, від 19 січня 2021 року).

28. Суд вважає, що митні збори або мито на імпортовані товари повинні розглядатися як такі, що підпадають під сферу оподаткування, що належить до виключної компетенції державних органів (див. рішення у справі «ТОВ «Полімерконтейнер» проти України» (*Polimerkonteyner, TOV v. Ukraine*), заява № 23620/05, пункт 25, від 24 листопада 2016 року). Тому Суд визнає, що застосований до заявниці захід мав вагомий суспільний інтерес для забезпечення сплати податків.

29. Тому інше питання, яке має вирішити Суд, полягає у тому, чи існувала розумна пропорційність між засобами, застосованими органами державної влади для досягнення вказаної законної мети, та захистом права заявниці на мирне володіння своїм майном. Необхідного балансу не буде досягнуто, якщо на заявницю буде покладено індивідуальний і надмірний тягар (див., загалом, рішення у справах «Депай проти Франції» [ВП] (*Depalle v. France*) [GC], заява № 34044/02, пункт 83, ЄСПЛ 2010 та «Пердіган проти Португалії» [ВП] (*Perdigão v. Portugal*) [GC], заява № 24768/06, пункт 67, від 16 листопада 2010 року).

30. Суд не переконаний аргументом Уряду, що оцінка пропорційності була включена до постанови апеляційного суду. Цей суд лише в загальних формулюваннях послався на «характер вчиненого правопорушення та спосіб його вчинення», «дані про особу [заявниці]» та «майновий стан», не зазначивши додаткових відомостей. Текст постанови не містив жодної оцінки відповідних обставин, у тому числі ставлення та поведінки заявниці, зв'язку між її поведінкою та правопорушенням або оцінки її майнового стану. Отже, Суд вважає, що межі проведеного національними судами розгляду справи були занадто

вузьким, щоб відповідати вимозі встановлення «справедливого балансу», притаманній другому абзацу статті 1 Першого протоколу до Конвенції (див. для порівняння рішення у справі «Садоха проти України» (*Sadocha v. Ukraine*), заява № 77508/11, пункт 33, від 11 липня 2019 року).

31. Крім того, відповідно до частини першої статті 483 Митного кодексу України, згідно з якою заявницю було визнано винною, штраф у розмірі, який дорівнює вартості товару, що сама собою була дуже високою, та конфіскація товару були обов'язковими заходами без винятків. Відсутність свободи розсуду в українських судів щодо стягнень виключала оцінку індивідуальної ситуації, роблячи будь-яку таку оцінку марною. Суд вже зазначив, що така жорстка система сама собою не здатна забезпечити необхідний справедливий баланс між суспільними інтересами і правом особи на мирне володіння своїм майном (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі «Гирлян проти Росії» (*Gyrlyan v. Russia*), заява № 35943/15, пункт 31, від 09 жовтня 2018 року, в якому національне законодавство виключало розгляд судами більш м'якого стягнення, ніж штраф, еквівалентний щонайменше незадекларованій сумі, або конфіскація незадекларованої готівки). Суд не вбачає підстав для іншого висновку у цій справі.

32. Обов'язковий характер стягнення, а за обставин цієї справи – розмір штрафу, позбавив заявницю можливості викласти аргументи в її справі і мати шанс на успіх у провадженні щодо неї.

33. Наведених міркувань достатньо для висновку Суду, що за обставин цієї справи накладене на заявницю стягнення, зокрема, розмір штрафу, який її зобов'язали сплатити згідно з постановою апеляційного суду у результаті застосування частини першої статті 483 Митного кодексу України, становило непропорційне втручання у її майнові права всупереч вимогам статті 1 Першого протоколу до Конвенції.

34. Стосовно припущення Уряду, що заявниця могла вимагати від швейцарської компанії (продавця товарів) відшкодування своїх матеріальних збитків, цей аргумент не стосується висновку Суду за обставин цієї справи. Дійсно, Суд не виключив можливість, що такий засіб юридичного захисту, якщо він виявиться ефективним, може спонукати його до висновку про наявність справедливого балансу між використаними органами державної влади засобами для захисту суспільних інтересів і захистом права особи на мирне володіння своїм майном (див., наприклад, згадане рішення у справі «Компанія «С.Ц. Сервіс Бенз Ком С.Р.Л.» проти Румунії» (*S.C. Service Benz Com S.R.L. v. Romania*), пункт 37). Однак Уряд вказав на таку можливість як загальне зауваження і не підтвердив її посиланням на конкретне положення законодавства або відповідну практику, які б доводили, що такий засіб юридичного захисту був доступним заявниці, не кажучи вже про його ефективність (див. для порівняння рішення у справі «Андоноскі проти

колишньої Югославської Республіки Македонії» (*Andonoski v. the former Yugoslav Republic of Macedonia*), заява № 16225/08, пункт 39, від 17 вересня 2015 року).

35. Отже, було порушено статтю 1 Першого протоколу до Конвенції.

II. ІНШІ СТВЕРДЖУВАНІ ПОРУШЕННЯ КОНВЕНЦІЇ

36. На підставі тих самих фактів та аргументів заявниця скаржилася на несправедливість провадження у справі про адміністративне правопорушення щодо неї. Вона посилалася на пункт 1 статті 6 Конвенції у зв'язку з цим.

37. З огляду на свої висновки за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції (див. пункт 35) Суд вважає, що він розглянув основне питання скарги заявниці, зокрема непропорційний характер втручання в її майнові права внаслідок накладення на неї стягнення в адміністративному провадженні, і немає необхідності у винесенні окремого рішення щодо прийнятності та суті наведених в попередньому пункті тверджень про порушення статті 6 Конвенції.

III. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

38. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію.»

A. Шкода

39. У формулярі заяви заявниця вимагала загальну суму в розмірі 150 000 євро в якості відшкодування матеріальної та моральної шкоди без зазначення деталей. У своїх зауваженнях у відповідь на зауваження Уряду заявниця не вимагала конкретної суми щодо справедливої сатисфакції, а лише стверджувала, що вона не зберегла жодних доказів її матеріальних збитків, а моральні страждання, яких вона зазнала з огляду на порушення її прав, мали для неї більше значення.

40. Уряд заперечив проти цієї вимоги як необґрунтованої.

41. Згідно з пунктом 2 Правила 60 Регламенту Суду заявник повинен подати детальний перелік усіх компенсаційних вимог, а також відповідні підтверджуючі документи. У випадку невиконання заявником цих вимог Суд може відхилити вимогу заявника повністю або частково (пункт 3 Правила 60 Регламенту Суду).

42. Як пояснили сторони, постанову апеляційного суду досі не виконано (див. пункт 12). Хоча заявниця посилалася на сплату певного відсотка від її доходу (див. пункт 21), вона не надала достатніх

відомостей у зв'язку з цим. З огляду на наведене та висновки Суду щодо законності та пропорційності втручання у майнові права заявниці (див. пункти 26 і 33) Суд вважає, що перегляд справи про адміністративне правопорушення був би найбільш належною формою відшкодування будь-яких наслідків порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції, встановленого Судом.

43. У зв'язку з цим Суд зауважує, що національне законодавство дозволяє заявниці вимагати перегляду справи та дає право національним судам у поновленому провадженні прямо застосовувати Конвенцію та практику Суду у випадку суперечності між ними та положеннями національного законодавства (див. пункти 14 – 16).

В. Судові та інші витрати

44. Заявниця не подала вимог щодо компенсації судових та інших витрат.

45. Тому Суд вважає, що недоцільно присуджувати якусь суму за цим пунктом.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* прийнятною скаргу за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції;
2. *Постановляє*, що було порушено статтю 1 Першого протоколу до Конвенції;
3. *Постановляє*, що немає необхідності розглядати прийнятність та суть скарги заявниці за статтею 6 Конвенції;
4. *Відхиляє* вимогу заявниці щодо справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою та повідомлено письмово 13 січня 2022 року відповідно до пунктів 2 та 3 Правила 77 Регламенту Суду.

Віктор Соловейчик
(*Victor Soloveytchik*)
Секретар

Сіюфра О'Лірі
(*Siofra O'Leary*)
Голова

РІШЕННЯ У СПРАВІ «КРАЄВА ПРОТИ УКРАЇНИ»

Відповідно до пункту 2 статті 45 Конвенції та пункту 2 Правила 74 Регламенту Суду до цього рішення додається окрема думка суддів О'Лірі та Моро-Вікстром.

С.О.Л.
В.С.

ДУМКА СУДДІВ О'ЛПІ ТА МОРО-ВІКСТРОМ, ЯКА СПІВПАДАЄ З ПОЗИЦІЄЮ БІЛЬШОСТІ

1. Ми погоджуємося з нашими колегами стосовно встановлення порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції у зв'язку зі штрафом за порушення митних правил, накладеного на заявницю, як спеціаліста з декларування імпортованих вантажів підприємства, товари якого були конфісковані з тієї ж причини.

Однак ми занепокоєні щодо правових підстав, обраних для такого висновку. Наші занепокоєння головним чином стосуються законності оскаржуваного штрафу за обставин цієї справи та ширших наслідків оцінки пропорційності, здійсненої палатою у зв'язку з передбаченим законодавством штрафом такого характеру.

2. Перша і найважливіша вимога статті 1 Першого протоколу до Конвенції полягає в тому, що будь-яке втручання органу державної влади у мирне володіння майном має бути законним. Друге речення першого абзацу дозволяє позбавляти власності лише «на умовах, передбачених законом», а другий абзац визнає, що держави мають право здійснювати контроль за користуванням майном шляхом введення в дію «законів». До того ж принцип верховенства права, один з основоположних принципів демократичного суспільства, закладений у всіх статтях Конвенції (див., наприклад, рішення у справах «Лекіч проти Словенії» [ВП] (*Lekić v. Slovenia*) [GC], заява № 36480/07, від 11 грудня 2018 року, пункт 94; «Броньовський проти Польщі» [ВП] (*Broniowski v. Poland*) [GC], заява № 31443/96, від 22 червня 2004 року, пункт 147, або «Курбан проти Туреччини» (*Kurban v. Turkey*), заява № 75414/10, від 24 листопада 2020 року, пункт 76). Існування правових підстав у національному законодавстві саме собою не є достатнім для задоволення принципу законності. Однією з вимог, що впливають з формулювання «передбачено законом», є передбачуваність, яка часто переплітається з вимогою відсутності свавілля та наявності процесуальних гарантій. Відповідній особі має бути надана розумна можливість представити свою справу відповідальним органам державної влади з метою ефективного оскарження заходів, що порушують гарантовані цим положенням права (див., серед багатьох інших джерел, згадане рішення у справі «Іатридідіс проти Греції» (*Iatrididis v. Greece*), заява № 31107/96, від 25 березня 1999 року, пункт 58).

Питання, чи було забезпечено справедливий баланс між вимогами загальних суспільних інтересів і вимогами захисту основоположних прав особи, стане актуальним лише коли буде встановлено, що оскаржуване втручання відповідало вимозі законності та не було свавільним (рішення у справі «Іатридідіс проти Греції» (*Iatrididis v. Greece*), заява № 31107/96, від 25 березня 1999 року, пункт 58).

3. Положення законодавства, яке розглядається у цій справі – частина перша статті 483 Митного кодексу України – посиляється на «незаконну мету приховування товарів від митного контролю» (див. пункт 26 рішення). Таким чином, згідно з постановою мета чи умисел декларанта надати неправдиві відомості та документи є одним з елементів складу адміністративного правопорушення, які необхідно було встановити до накладення штрафу. На національному рівні заявниця постійно та послідовно стверджувала, що помилково надала митним органам неправильні відомості через неправильний рахунок-фактуру, надісланий їй роботодавцем. Її роботодавець підтвердив цей факт відповідним листом. Тому районний суд закрити провадження у справі про адміністративне правопорушення у зв'язку з відсутністю головного елемента умисного приховування, встановивши, що заявниця не знала про помилку. За результатами розгляду апеляційної скарги апеляційний суд скасував постанову новою постановою, в якій «не містилося жодної оцінки відповідних обставин, у тому числі ставлення та поведінки заявниці» (див. пункт 30 рішення).

4. Така відсутність оцінки свідчить не про непропорційність штрафу, а радше про проблему із законністю його накладення. Хоча Суд має обмежені повноваження щодо оцінки фактів і перевірки відповідності національному законодавству, у цій справі апеляційний суд не тільки не довів наявності у заявниці наміру приховати товари, але й взагалі не розглянув та не прокоментував аргументи та докази заявниці у зв'язку з цим. У результаті формально передбачений законом штраф був застосований до особи, в діях якої не було встановлено складу правопорушення. На запитання Суду щодо загального тлумачення та застосування частини першої статті 483 Митного кодексу України держава-відповідач не надала відомостей про відповідну національну практику. З огляду на доступну Суду інформацію оскаржуване втручання не могло вважатися законно накладеним. Цей ключовий аспект справи заявниці, в якості альтернативи і, можливо, навіть більш аргументовано, міг би бути розглянутий за пунктом 1 статті 6 Конвенції, якби Уряд України також був повідомлений про скаргу заявниці за цим пунктом, а не лише про стверджуване втручання у її майнові права.

5. Стосовно пропорційності штрафу в рішенні вказується, що відсутність свободи розсуду, яка впливала з того, що штраф обов'язково мав дорівнювати вартості товару, «в українських судів щодо стягнень виключала оцінку індивідуальної ситуації» (див. пункт 31 рішення), що позбавило заявницю «можливості викласти аргументи в її справі і мати шанс на успіх у провадженні щодо неї» (там само, пункт 32). Однак, якби національні суди розглянули аргументи заявниці та надані нею докази, успіх явно не був би виключений, оскільки її роботодавець визнав свою провину.

6. Крім того, у рішенні встановлено, що жорстка система, за якої штраф обов'язково дорівнює вартості товарів, які є предметом умисно недостовірної декларації, за відсутності винятків, які ґрунтуються на індивідуальних обставинах, не здатна забезпечити необхідний справедливий баланс між вимогами загальних інтересів і захисту майна особи (там само, пункт 31). Тим не менш, сам характер штрафів полягає в тому, що вони часто накладаються згідно із загальним та обов'язковим законодавством, коли баланс певною мірою забезпечується самим законодавчим органом. Ми не виключаємо, що у Митному кодексі України може цього бракувати, але також є прогалини в оцінці палатою пропорційності передбаченого законодавством штрафу. Визнавши, що стаття 1 Першого протоколу до Конвенції може застосовуватися до штрафів, Суд часто встановлював, що навіть дуже великі штрафи не були непропорційними (див. рішення у справі «Філіпс проти Сполученого Королівства» (*Phillips v. the United Kingdom*), заява № 41087/98, від 05 липня 2001 року; ухвалу щодо прийнятності у справі «Компанія «Валіко С.р.л.» проти Італії» (*Valico S.r.l. v. Italy*), заява № 70074/01, від 21 березня 2006 року; рішення у справі «Компанія «ДЕЛЬТА ПЕКАРНЯ а.с.» проти Чеської Республіки» (*DELTA PEKÁRNY a.s. v. the Czech Republic*), заява № 97/11, від 02 жовтня 2014 року). Суд встановив, що навіть штрафи, які «на перший погляд можуть здатися надмірними» (див. згадану ухвалу щодо прийнятності у справі «Компанія «Валіко С.р.л.» проти Італії» (*Valico S.r.l. v. Italy*)), можуть забезпечити справедливий баланс між загальними інтересами та майновими правами заявників. Ці висновки ґрунтуються на тому факті, що суспільні інтереси мають дуже важливе значення в цих справах; штраф є наслідком встановленого порушення закону – чого й бракує у справі заявниці, – і його метою є покарання та стримування (див. згадане рішення у справі «Філіпс проти Сполученого Королівства» (*Phillips v. the United Kingdom*), пункт 52). Отже, попередня практика Суду не підтверджує надмірно широке припущення більшості, що великі та обов'язкові штрафи неодмінно не зможуть гарантувати справедливий баланс. Крім того, у рішенні палати наявні посилання на такі рішення у справах, як «Гирлян проти Росії» (*Gyrlyan v. Russia*), заява № 35943/15, від 09 жовтня 2018 року), які мають дуже різні факти; в тій справі відповідні органи державної влади визнали відсутність у заявника умислу ввести в оману. Насамкінець, у цій справі штраф був накладений (незаконно) на особу, яка не була власником товару, що став предметом помилкової декларації, а декілька факторів залишилися незрозумілими: не тільки питання про засоби юридичного захисту, доступні заявниці у зв'язку з відшкодуванням штрафу від власника товару, а й який розмір штрафу вона фактично сплатила, якщо платила взагалі, та чи існував строк давності у зв'язку з адміністративним правопорушенням. Отже, це була не найкраща справа для вирішення будь-якої системної

проблеми в Україні, оскільки палаті просто бракувало достатньої інформації для надання чітко сформульованої відповіді.

7. Таким чином, хоча ми згодні з висновком про встановлення порушення у цій справі, ми дійшли його з інших причин. Крім того, на нашу думку, рішення палати вказує на необхідність більшої послідовності та вдосконалення у розгляді справ за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції щодо заходів конфіскації та штрафів за недотримання митних правил. У надто великій кількості справ загальний інтерес, який обґрунтовує такий законодавчий підхід, відкидається або применшується, при цьому Суд зосереджується на тому, чи покладається індивідуальний і надмірний тягар внаслідок застосування стягнення, сама мета якого полягає у стримуванні та покаранні.